

Lenin „ijesztő” üzenete ma: cselekedni kéne

Krausz Tamással, Lenin születésének 150. évfordulóján,
Bartha Eszter beszélget

Bartha Eszter

Miért beszélgetünk ma éppen Leninről?

Krausz Tamás

A XX. század, ahogyan Bertrand Russel fogalmazta, Lenin és Einstein százada volt. Nem tette hozzá, hogy a XXI. századból sem fognak hiányozni. Harminc év telt el az államszocializmus összeomlása és a Szovjetunió felbomlása óta, de Kelet-Európa és Oroszország liberálisai és nacionalistái ma is egyként, vad gyűlölettel emlékeztek meg róla születésének 150. évfordulóján. Pontosan tudják, miért: Leninnek mint az orosz forradalom vezérének a neve elválaszthatatlanul összeforrott a kapitalizmussal szembeni gyakorlati alternatívával. Majakovszkij, a forradalom költőjét parafrázálva: azt mondom, Lenin, azt mondom, szocializmus – azt mondom, szocializmus, azt mondom, Lenin. Vlagyimir Iljics Lenin „kírhatatlan” a szocialista hagyományból.

Bartha Eszter

Azt azért nem tagadhatjuk, hogy Lenin a globális baloldal számára is megosztó történelmi személyiség. Miért?

Krausz Tamás

Bizonyos értelemben megosztó figura, mert egyfelől gondolatilag, politikailag kérlelhetetlen antikapitalista, másfelől viszont igen prag-

matikus politikus, aki az adott történelmi szituációban mindig azokat a lehetőségeket vette figyelembe, amelyek a hatalom fennmaradása szempontjából döntő kérdések voltak. Vértel forradalmár volt, nem szalonszocialista, -kommunista. Vállalta a korszak ellentmondásait, amelyek nem voltak megoldhatók. Természetesen ma már sok minden nem érvényes politikai megoldásaiból, hiszen egy teljesen más történelmi periódusban élünk. Nyilvánvaló, hogy az orosz forradalom és a bolsevik párt története nem megismételhető. A vizsgálódási és cselekvési módszere az, ami az elemzés számára rendkívül fontos. Persze az már önmagában is ellentmondás, hogy Leninről, a kérlelhetetlen antikapitalistáról, akkor és úgy beszélgetünk, amikor nincsenek a világban erős és szervezett antikapitalista tömegmozgalmak. Mindezt szinte paradigmátikusán mutatja a mai amerikai antirasszista tömegmozgalom korlátozottsága – mind a céljaiban, mind az eszközeiben. Ez az ellentmondás, ez a konfliktus. Ebben az értelemben ugyanakkor Lenin öröksége nagyon is felértékelődik, hiszen sikerének „titkával” barátai és ellenfelei 100 éve küzdenek ilyen vagy olyan formában.

Bartha Eszter

Lenint a mai baloldaliak közül mégis sokan értetlenül szemlélik ...

Krausz Tamás

Azok, a magukat baloldalinak nevező emberek, akik a kormányhű propagandistákhoz hasonlóan Lenint az erőszak és terror narratívájába igyekeznek belegyömöszölni, maguk is – akarva, akaratlanul – az oligarchikus kapitalizmus leghűségesebb „emlékezetpolitikai kiszolgálóivá” váltak. A demokrácia zászlaja alatt minden hamisítást „benyelnek” és terjesztenek, ami csak elképzelhető. Lenin éppen olyan szimbólum lett, mint a vörös csillag, a sarló és a kalapács – Ukrajnában a banderista rezsिम gyakorlatilag be is tiltotta Lenin nyilvános fotóját. Ezért nem lehet még tisztességesen eltemetni sem, hiszen ma ezt a követelést a rezsिम szélsőséges támogatói erőltetik. Az ilyen baloldaliak nem értik, elfelejtik, talán sosem tudták, hogy Lenin valójában nagyon komolyan vette Marxot és a marxista elemzési módszert, a tudományokat, az elmélet és a gyakorlat egységét. Az általa megszervezett bolsevik párttal együtt komolyan belefogott egy, céljaiban az egész világra kiterjedő, antikapitalista forradalom

kirobbantásának és a világ – de legalábbis az orosz társadalom – átalakításának, humanizálásának nagyszabású kísérletébe. Társadalmi táboruk, aktivistáik – és itt több mint 10 millió emberről beszélek! – 1917-ben ott szervezkedtek a munkás-, katona és parasztszovjetekben. Ők voltak Lenin és a bolsevizmus közvetlen társadalmi háttere. A cél világos volt: az „állam elhalásának” és a piaci-kapitalista rendszer meghaladásának folyamatában megvalósítani a társadalmi önkormányzás rendszerét.

Bartha Eszter

Az államszocializmus és a Szovjetunió végül mégis elbukott – igaz, jóval Lenin halála után.

Krausz Tamás

Lenin – szimbolikusan szólva – legyőzte minden ellenségét, a fehérgárdistákat, a katonatiszti diktatúrákat és a külföldi nagyhatalmak katonai intervencióit. Egy dologgal nem tudott megbirkózni, ami erősebbnek bizonyult nála: a szocializmus történelmi feltételeinek hiányával Oroszországban. Ebből nőtt ki a sztálini diktatúra, amelyhez természetesen nem lehet és nem is ajánlott visszatérni.

Lenin számára az alapprobléma az volt, hogy rendkívül kis számú volt a városi ipari munkásság 1917-ben. Döntő többségük paraszt volt, nem forradalmi munkás. Napjainkban a bérből és fizetésből élők a világtársadalom döntő többségét alkotják. Éppen ma lenne aktuális egy ilyen mozgalom létrejötte, amely átvinné az üzemek és a nagyvállalkozások irányítását, de ezek csak azok az emberek, tömegek lehetnek, akik ott dolgoznak. Mindennek megértésében ma is komoly szerepet játszhat Lenin hagyatéka. Lenin elemzési módszere szigorúan történeti és osztályállásponton nyugodott, ez volt az egyik fontos momentum, ami a fiatal Lukácsot e módszer mellé állította. Számára a radikalitás mindig összefüggött a lehetőséggel. Nem akarta megdönteni vagy bevezetni a kapitalizmust ott, ahol nem lehet, de a szocializmus bevezethetőségét sem tekintette lehetségesnek, csak egy történeti folyamat végeredményének.

Azt kell látni, hogy egy antikapitalista ellenmozgalomnak vagy offenzív mozgalomnak feltétlenül hagyományra kell épülnie. Ebbe a hagyományba tartozik – szimbolikusan szólva – a lenini örökség a maga 55 kötetével is, amelyek többsége konkrét elemzést ad

arra, hogy miképpen lehet a fennálló világot megváltoztatni. Nem alkalmazkodni kell a kapitalista viszonyokhoz, hanem meghaladni azokat. A cél a termelési és életfolyamatok társadalmi ellenőrzésének előkészítése, hiszen az igazi demokrácia ott kezdődik, Lenin legalább is így vélte, ahol egy társadalmi méretű, globális kiterjedésű, politikai hierarchiáktól mentes rendszer jön létre, ami feltételezi a szociális egyenlőség gazdasági megalapozását.

Bartha Eszter

Hát, döntően nem ez a Lenin-kép él a mai generációk tudatában. A lenini hagyományt is szisztematikusan igyekeznek szétzúzni, és nem csak a politikai jobboldalon. Legutóbb Te magad is támadások célpontjába kerültél, nem először, mert megpróbáltad megvédeni a következetesen antifasiszta, antikapitalista kísérletek pozitív történeti emlékezetét.

Krausz Tamás

Az új kelet-európai rezsimek – óriási ideológiai apparátusaikkal, pénzzel és manipulációkkal – mindent lejártnak a szocializmus történetében, kriminalizálják az államszocializmus teljes történetét. Ami persze érthető. Józan ésszel ugyanis ki hinné el, hogy a Horthy-rendszer a maga 3 millió koldusával, 1 milliós világháborús halottjával különb rendszer lehetett, mint a 40 évig működött államszocializmus. Ha nem kriminalizálnák az 1945 és 1989/90 közötti időszakot, szembe kellene nézni a ténnyel, hogy az államszocialista rendszer utolsó 30 éve – reális szociális összehasonlításban – messzemenően jobban teljesített, mint az oligarchikus kapitalizmus első 30 éve. És ez semmiképpen nem utal sem nosztalgikus, sem apologetikus következtetések felé! Lenin óta lehet tudni, hogy a félperiférián az alternatívák nagyon leszűkülnek. Igazán jól látható ez a pandémia körülményei között, amikor a nagy nyugati és hazai tőkés társaságokat 100 milliárdokkal támogatják meg, anélkül, hogy pontosan tudni lehetne, mi fog történni ezzel a pénzzel, hány munkahelyet teremtenek majd ezekkel a tőkeinjekciókkal. A veszteség közös, az egész társadalmat sújtja – a nyereség viszont egyedül a magántőke sajátja. Erről pedig az osztályállam gondoskodik, függetlenül attól, hogy a világrenszer centrumában vagy (fél)perifériáján vagyunk. Ha pedig válság van, a tőke és állama azonnal korlátozni kezdi még a polgári

értelemben vett demokráciát is, szélsőséges, fasisztoid mozgalmakat kezd pénzelni, hogy elhárítsa a baloldali, antikapitalista alternatívát. Ennek érdekében hadakozik az antifasiszta hagyomány ellen is. Ezért azok az „emlékezetpolitikusok”, számos történészt is beleértve, akik a „fasizmus és kommunizmus” azonosításában sántikálnak, ezt a szélsőjobboldali fordulatot készítik elő, „normalizálják” a náci, a fasiszta, a szélsőjobboldali hagyományt és rendszereket.

Bartha Eszter

Mik a magyar sajátosságok az emlékezetpolitika terén, ha egyáltalán vannak ilyenek?

Krausz Tamás

A primitivizmus. Bár ez sem kizárólag magyar sajátosság. Most nem arra gondolok, hogy például Wass Albertet előléptették „nagy írók” közé, hanem az általános elbutulásra. A magyarországi emlékezetpolitikai háttér jellemző vonása az e téren is megnyilvánuló hatalmi önkényeskedés, amelynek már egy egész rezsimje figyelhető meg. Példaként említem, hogy egy hatalomba helyezett orvos, a nem ismeretlen onkológus, Kásler, miniszteri pózba merevedve egyszerűen, félresöpörheti az akadémiai történettudományt a „magyar őstörténet” terén, mégpedig a kormánypárti mítoszteremtés jegyében. A színvonalat mutatja, hogy egy másik idős, nem vicc, „baloldali” orvos, aki a sors furcsasága folytán a XI. kerületi polgármesteri székbe került, deklarálta, hogy Hitler 1938-ig jó válságkezelőnek bizonyult. Ezek szerint – mint holokauszt túlélő leszármazottja – még sohasem hallott, például, a nürnbergi törvényekről (1935). Ez a magyar számárokodás egyik csúcspontja. E két példa csak jelzi a politikai önkényeskedés és színvonaltalanság mélységeit. Magyarországon mindenki ért a történelemhez, mint a futballhoz. Ez a helyzet ráolvasással nem változtatható meg, túllépni ezen is csak a rendszer teljes átalakításával lehetséges. Mindez csak következmény. A rendszer egyszerűen nem javítható. A helyi és világméretű humanista rendszerváltozás még sokáig kitolható, de ennek áráként csak elmélyül a tőkerendszer mai formaváltozatainak globális válsága, amely rendszerint (világ)háborúkkal szokott lezáródni.

Bartha Eszter

Mint történész, kivel hasonlítanád össze Lenint?

Krausz Tamás

Éppen ez az, hogy senkivel. A polgári történetírásban szokás a nagy „birodalomformáló-alapító” vezetők egybevetése, s akkor Atatürk-től Gandhiig és tovább kínálkoznak az analógiák – mint a „nemzeti modernizáció” nagy alakjai. Ez egy közismert séma, de lapos... Sokkal fontosabb a különbség, az az egyediség, amely miatt félrevezetők ezek az analógiák. Hadd mutassak rá néhány ilyen mozzanatra! Először is, Lenin a kor legmagasabb szintjén álló társadalomtudományi elmélet, a marxizmus alapján gondolta végig kora nagy kérdéseit, és jutott el tőlük az októberi, antikapitalista forradalomig, amellyel neve elválaszthatatlanul összeforrt. Másodszor, az általa felvázolt nagy kérdések máig aktuális kihívást jelentenek az egész világ számára. 30 évvel a Szovjetunió felbomlasztása, szétverése után sem került le hagyatéka a napirendről. A világtörténelemben ennyi sarat még biztosan nem öntöttek politikai szereplőre, mégis, még Oroszországban is – ahol Lenin diszkreditálása a sajtó napi feladata – a lakosság 60 százaléka stabilan pozitívan értékeli történelmi teljesítményét. Még Putyin sem vállalja fel, hogy eltávolítsa őt a mauzóleumból. Ezen érdemes elgondolkodni. Harmadszor, nemcsak modernizálta a nemzetállamot és Oroszországot, hanem utat nyitott a „tőkén túl” világa felé – gondolati, gyakorlati-politikai és kulturális-gazdasági értelemben. Neve egybeforrt a kapitalizmussal szembeni alternatívával. Hagyatékának forrásai: a klasszikus humanista kultúra, a francia felvilágosodás, Marx és a marxizmus, a „nagy orosz realista” irodalom és kultúra, Csernisevszkij, Tolsztoj, Gorkij, Plehanov – valamikor ezek közismert dolgok voltak. Lenin tudta, a Keletnek, Oroszországnak – nincsen „nyugati megváltása”. A gyarmatosítás (és a mai posztkolonializmus) nem egyszerűen az „egyenlőtlen fejlődés” terméke, hanem a tőkés kifosztás és rablás, a rabszolgaság, az elnyomás legrémekebb, genocídiumokra épülő világrendszere.

Bartha Eszter

Miképpen lehetséges Leninnek ezt az eltorzított megítélését még a tudományban is fenntartani?

Nem bonyolult a válasz. Az elmúlt 30 évben uralkodóvá tették a tudományban is azt, ami uralkodó magában a világrendszerben. Az elemzés kiindulási és végpontja, „normatívája”, hogy Lenin vagy a szovjet, orosz stb. fejlődés mennyiben felel meg a nyugati centrum fejlődési struktúráinak és érdekeinek. Hát, Lenin nagyon nem felelt meg, sőt – tudatosan – éppenséggel az ellenkezőjének akart megfelelni, mint ismert, a marxi tudományos szocializmus elkötelezettje volt. Számára egyértelmű volt a válasz arra a kérdésre, hogy egyáltalán fejlődhet-e a nyugati úton Oroszország. Régen, még az én pályakezdésem idején sem volt ez kérdés. A mai mainstream liberális szerzők olyan Oroszország-képet propagálnak, olyan tudományt és kultúrát részesítenek előnyben, amely fenntartja a globális hierarchikus struktúrákat, amelyek ellen Lenin egész életében tiltakozott. Ez a szellemi (gazdasági-politikai-kulturális) alávetés legtöbbször a kulturális magasabbrendűséggel igazolja magát, egyfajta kulturális rasszizmus köntösében jelenik meg, hol nacionalista, hol liberális köntösben. Lenin értékelése ma is véget nem érő, vad politikai harcok tárgya, hiszen ő a világon a legismertebb antikapitalista a szimbolikus politikában. Ha őt nap mint nap diszkreditálják, azzal az antikapitalista alternatíva felszámolását segítik elő. Elegendő a nagy polgári Lenin-életrajzokat e szempontból megnézni, Pipes vagy Robert Service munkássága szinte paradigmátikusán képezi le a mainstream kereteit.

Bartha Eszter

Nálunk is minden oldalon szinte elvárás szidni Lenint...

Krausz Tamás

A hatalom kegyeltjei közé való felemelkedéshez a belépőjegy, az íratlan szabály, hogy a „marxistagyanús” történetkoncepciókkal, a marxista-kommunista maradványokkal már fiatalon le kell számolni. Ez az első feladat. Ha nincs elegendő tudományos arzenál, akkor pedig elegendő elutasítani a „régisémákat”, a polgárháború nem osztályháború volt, fehérek sem voltak, Lenin egy kisztílv, szifiliszes hatalommániákus volt... Az új rendszer egyre növekvő számú önkéntes csahosai hamar ráéreznek a gádzák ízlésére.

Bartha Eszter

Mi a magyarázata annak, hogy a fiatal generáció jó része is, aki bekapcsolódik a társadalomtudományok művelésébe, rögtön szükségét érzi annak, hogy elhatárolódjon a valóban antikapitalista baloldaltól, belerúgjon Marxba, Leninbe, az osztályharc elméletébe, a kommunisták bármely irányzatába – vadul, bután és agresszíven? És vállalnak bármilyen primitív elméleti bírálatot is.

Krausz Tamás

Három magyarázatot látok erre a tendenciára Magyarországon, de a szomszédoknál is. Az első a 30 éves nacionalista és liberális agymosás, a rendszer lezárása a baloldali antikapitalista kritika gyakorlata irányába. Jobbra viszont nyitott a rezsím. Másodszor, és a fentiekből következőn, a magyarázóelméletek számára a legkézenfekvőbb választás a legitimációs ideológia liberális vagy/és nacionalista ágai, legyenek azok bármilyen primitívek. Ha úgy tetszik, ismétlem magam, ez az anyagi-pénzügyi fennmaradás előfeltétele. És végül van egy szubjektív oldal: a karrier szempontjából a legtökéletesebb választás az antimarxista, antiszocialista, a kriminalizációs történetmagyarázat vagy az új pozitívizmus. Ez utóbbi látja maga előtt a képletes elefántot, amelyet a régebbi korok történetírása hagyott rá. A pozitivisták módszere: keresni kell az elefánton egy szemölcsöt, és azt kell vizsgálni, mint az elefánt fontos részletét, amit a marxisták nem elemeztek vagy elhibáztak ... A végén a szemölcs lesz az elefánt legfontosabb részlete, sőt maga lesz az elefánt. Csak hát éppen a résszel, a partikulárisal szemben az egész vész el, amire az én fiatalkoromban még természetes volt rákérdezni.

Bartha Eszter

Az elmélethez visszakanyarodva: mit tartasz Lenin legfontosabb elméleti teljesítményének?

Krausz Tamás

Lenin rendkívüli jelentőségű történeti és elméleti felismerése volt, hogy Oroszországban és a második jobbagyság régiójában általában, vagyis Kelet-Európában, így Magyarországon is, a nyugati fejlődéstől eltérően a burzsoázia nem rendelkezik önálló történelmi egzisztenciá-

val, s így a kapitalizmus könnyen megdönthető, ha alapját, a cárizmust elsöpri a forradalom. Az 1905-ös forradalom tapasztalatai megerősítették ezt az elemzést, hiszen nem véletlen, hogy az orosz burzsoázia a cárizmus szolgálatában állt, annak politikai toldaléka volt. 1917 októbere mindezt ezerszeresen visszaigazolta. E felismerésnek napjainkban is óriási a jelentősége. Az 1989-es rendszerek, mindenképp persze az oroszországi, ismét a politikától függő burzsoáziát, oligarchiát hoztak létre, amely sem politikailag, sem kulturális értelemben nem játszik önálló történelmi szerepet mint „nemzeti burzsoázia”. Mindennek megfelelően, a lenini elemzés szerint, az olyan szociáldemokráciának nincs stabil történelmi talaja a (fél)perifériás régióban, amely ezzel a burzsoáziával kíván együttműködni. Így van ez ma is. Nem véletlen, hogy ebben a régióban jött létre az államszocializmus, s miként volt második kiadása a jobbagységnek, most van folyamatban a kapitalizmus második kiadása, és semmiképpen sem zárnam ki, hogy a jövőben az államszocializmus második kiadása is visszatérhet, noha mi elvben a szocializmus antibürokratikus, demokratikus-önkormányzó formájában hiszünk, és annak lehetőségei előtt nyitnánk utat. Akik továbbra is a szociáldemokrácia második kiadásán munkálkodnak, nem sokat értenek a kelet-európai fejlődés történelmi sajátosságaihoz, politikai értelemben zsákutcában tévelyegnek újra és újra, immár 30 éve egy nem létező „svéd modell” ígéretében. 2020-ban erre a burzsoáziára polgári demokráciát építeni ..., nos, ez a vicc kategóriájába tartozna, ha nem lenne halálosan komoly.

Bartha Eszter

Mi lehet a jelenlegi helyzetben a valóban antikapitalista baloldal feladata?

Krausz Tamás

A szocialista múlt, benne Lenin egész öröksége, napjainkban természetesen nagyon ijesztő, még a radikális baloldalon is rémületes félelem uralkodik e tárgyban. Ugyanis cselekedni kéne, de éppen cselekedni senki sem akar! Bármiképpen is ítéljük meg a múltat, tagadhatatlan, a kapitalizmus adott történelmi formáját egyszer megdöntötték. Mármost ha valaki differenciált álláspontot alakít ki a szocialista vagy államszocialista múlttal kapcsolatban, annak a jövőre vonatkozóan bátran meg kell fogalmaznia a célt: a kapitalizmus

meghaladása a radikális baloldal napi feladata, vagy ha nem, akkor nem érdemi meg ezt a nevet. Hiszen gyakorlati útkeresésről van szó.

Bartha Eszter

A nagy forradalmakat mindenhol éhséglázadások előzték meg. Látod ennek ma bármilyen politikai realitását?

Krausz Tamás

A járványt követően már látszanak az új kapitalista válság körvonalai. A világ periferiáin lehetnek antikapitalista kiindulópontok. Afrikában ma milliók közvetlenül az éhhalál szélén állnak. De a 2008-as válság is megrengetett olyan országokat, mint Argentína, Oroszország vagy az USA. Csak éppen a fennálló rendszer erősebb volt és ma is az, mert nem volt olyan mozgalom, amely formát adhatott volna a tömegek kibontakozó energiáinak. És megjelentek a Trumpok, Johnsonok, Bolsonaroék, Orbánok, Porosenkók és Zelenszkijek, akik levezették a globális kapitalizmussal szembenálló tiltakozási potenciálokat a maguk politikai demagógiájával, nacionalista-rasszista ideológiájával, miközben a „kapitalizálódott” baloldal lejáratódott, mert hozzákapcsolódott a neoliberális projektekhez. Azt kell látni, hogy ezek a populista figurák politikai ikertestvérek. Nézd meg Ukrajnát, ott egyenesen egy új népet akarnak létrehozni, kerül, amibe kerül. Hová vezet ez? A fasizmus rehabilitálása, a rasszizmus, a ruszofóbia stb. minden kelet-európai és a legtöbb nyugati rendszer szellemi poggyászában is megtalálható. Preventív ellenforradalmi mozgalmak ezek, amelyek következetesen és elszánt gyűlölettel tipornak el minden baloldali alternatívát és útkeresést, és szörnyű háborúkba vezetik az emberiséget, ahogyan azt a XX. században és a XXI. század első két évtizedében már sokszor láthattuk. Ha nincs antikapitalista alternatíva, csinálni kell, mert a kapitalizmus kihívás nélkül még vadabb módon tartja majd fenn magát. Ez a lenini üzenet, ha úgy tetszik.

Bartha Eszter

Ahogy Loginov is megállapítja, van az értelmiségben, vagy legalábbis annak jelentős csoportjaiban, egy komoly félelem a néptől és az erőszaktól.

Igen, ez sokszor tipikus értelmiségi magatartás: addig forradalmárok, amíg a fennálló viszonyok gyakorlati átalakítására nem kerül sor. Jelentős értelmiségi csoportok integrálódtak a fennálló rendszerbe, ezért nem vállalják a napi szellemi-politikai megütközést magával a tökerendszerrel.

Bartha Eszter

Te milyen megoldásokat javasolnál a mai antikapitalista lázadók-nak?

Krausz Tamás

A világgazdaság ugyan nagyon megváltozott, de az alapvető kérdések ma is hasonlóak, mint Lenin idején voltak. A mai korban érvényes válaszokat kell megtalálnunk, illetve ezek részben már megvannak. Fontos tanulság, hogy ma a kapitalizmus meghaladása nem az utcán dől el, nem fegyveres harcok útján (bár ez utóbbit sem zárhatjuk ki!), hanem a termelés terén, a munkahelyeken, legyenek ezek a munkahelyek bárhol, az ott kibontakozó népmozgalmak kezében van a „tökén túl” világának lehetősége. A radikális értelmiségi mozgalmak, csoportok és pártok feladata éppen az volna, hogy erre ráébressze a termelők száz- és százmillióit, ha e mozgalom szellemi (elméleti, kulturális, ideológiai stb.) feltételeinek kialakításán ügyködne. Azok a kis csoportok, amelyek megállnak a saját nárcisztikus, öntetszelgő „elméleteiknél”, és az álmaiknak megfelelő jövőképek nevében utasítják el a forradalmi múltat, összeszomva azt az államszocialista rendszer nevében elkövetett bűnökkel, tulajdonképpen a status quo, vagyis a világgazdaság fenntartásában segédkeznek. Ugyanakkor az is világos, hogy Lenin és kora gyakorlatilag nem tudott túljutni azon a dilemmán, hogy a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket politikai egyenlőtlenségek útján számolja fel. Fontos ma is tudatosítani, hogy lehetséges és fontos túllépni a polgári politikán, hiszen a valódi szabadság egyszerre politikai, gazdasági és szociális kategória. Máskülönben a szabadság fogalmának semmi értelme sincs. Ez egyébként Lenin *Állam és forradalom* című kis könyvecskéjének alfája és omegája.

Bartha Eszter

Igen problematikusnak látom ezeknek a kis politikai csoportoknak a tömegekkel való kapcsolatát.

Krausz Tamás

Napjainkban nemcsak Magyarországon jellemző, de nálunk is van olyan tendencia, hogy a kis antikapitalista csoportosulások, szervezetek egymással konkurálnak a dolgozó osztályok feje fölött, ami alulról nézve úgy tűnhet fel, mintha e csoportok a hatalmi elitnek részei lennének. E konkurencia alapja a befolyásszerzés, végső soron egy „piacszerző” működés, cselekvési struktúra, a lájkokért folyó harc. Ezt a konkurenciát sok dolog színezi még, természetesen mindenekelőtt a fennálló hatalom elnyomó intézkedései, a cselekvési tér beszűkülése, a történelmi hagyományból is fakadó szektásság, egyfajta emigráns magatartás. Nem csoda, ha az új nemzedéken belül is jellemzővé válik a politikai naivitás és egy sajátos, nárcisztikus önelégültség, önimádat, ami meggátolja az intenzív tanulást, és izolál, elszakít az életképes hagyományoktól és egymástól. A létrejövő új szektásság jelenségében kifejeződik a társadalom alsó osztályaitól, a munkásságtól, vagyis a bérből-fizetésből élő alsó osztályoktól, a munkanélküliek tömegeitől való egyfajta félelem, hiszen sem a cselekvési programok, sem pedig a társadalmi tömegekben való tevékenység nem vert gyökeret. Összefüggés van két alapvető jelenség között: a munkásságtól, a dolgozóktól való félelem és a képtelenség arra, hogy a liberalizmussal szakítsanak. Mindez együtt gátolja a szocialista közösségi hagyomány valódi elsajátítását, a társadalmi önszerveződésre való képességek kialakulását. A piac látszólag egyesít, valójában a konkurenciaharc, a szembenállás forrása. Piaci alapon sohasem jön létre nemhogy az antikapitalista erők egyesítése, de egy hatékony piacpárti „baloldal” sem, hiszen éppen a piacon létrejövő egyenlőtlenségektől kellene a társadalom széles rétegeit kulturális-gazdasági „védelemmel”, alternatív gazdálkodási képességekkel, illetve azok elsajátításának módjaival felruházni. Ez a döntő tapasztalat az 1989 óta eltelt 30 év alatt.

Bartha Eszter

Visszatérünk a kiindulópontoz: miért van itthon oly nagy szükség a Lenin-ellenes fröcsögésre, mintha a liberális mainstream ebben komoly versenyre kelne a szélsőjobbal?

Ez arról a szerkezeetről szól, amely 1989 után szilárdult meg: a régi, ún. demokratikus ellenzék, amely a NER-be őfelsége liberális ellenzékeként integrálódott, mindig hagyományának tekintette a kibékíthetetlen antikommunizmust, amely minden időben a rendszer fő áramához csatolta őket. Ezt ma is tapasztaljuk, a fő ellenfél az antikapitalizmus, mind az emlékezetpolitikában, mind pedig a tudományos és politikai legitimáció területén. Ukrajnában a liberális értelmiség egyenesen a helyi nácikkal, Bandera híveivel lépett szövetségre 2014-ben.

Mint fentebb hangsúlyoztam, Magyarországon a liberális Lenin-bírálat a legközönségesebb történelemhamisításra épül, és nem elkülöníthető a NER embereinek „kritikáitól”, amelyek – a liberálisokhoz hasonlóan – Lenint egyfajta Frankensteinként mutatják be.

Bartha Eszter

Lenin, ha ma élne, akkor mit javasolna az antikapitalista baloldali támogatóinak, aktivistáinak?

Krausz Tamás

Mindenekelőtt felhívna a globális és a helyi antikapitalista civil (és nem civil) szervezetek tagságának figyelmét arra, hogy a világ népeit a kapitalizmus korábban soha nem látott válsága fenyegeti, amelynek csak egyik eleme a Covid-19. A gazdasági, környezeti, erkölcsi pusztulást soha nem látott munkanélküliség kíséri, mindenfelé az erőszak és a háborúk fellobbanása fenyeget. Erre a helyzetre kell felkészülni. Hangsúlyozná, hogy ne higgyünk az ún. baloldali pártoknak, amelyek egy évszázad óta azzal szédítik az embereket, hogy felépítik – a tőkével kompromisszumban – a „jó kapitalizmust”. Ehelyett világháborúk, népiirtások és válságok sora következett el, és következik be a nem is olyan távoli jövőben. Emberek milliárdjai, öregek és fiatalok, védtelenek voltak mindezzel szemben – elegendő, ha a XX. század borzalmas vérzivataraira gondolunk. Ma sincsen másképpen. Azonnali cselekvésre van szükség! Mindez az emberektől azt kívánja meg, hogy vegyék át a „hatalmat” a saját „civil parlamentjeiken” (dolgozói, szakmai, munkás- és lakóhelyi tanácsok stb. hálózatán) keresztül. Ez egy alternatív társadalmi hatalom kiépítésének útja a háború és az erőszak

elkerülése érdekében, a munkásmozgalom régi humanista értékeinek jegyében. „Dolgozók parlamentjeinek” ezreire van szükség a lakóterületeken és a munkahelyeken, amelyek magukhoz vonzzák a legjobb, dolgozókhöz hű, a tőkétől már független szakembereket. Kezdjék meg a többszektorú vegyes gazdaság kiépítését, amelyet csak a tőke radikális korlátozásával lehet megvalósítani! Egyes számú törvény: „ütött a tőkés magántulajdon végórája” (Marx). Ez az új gazdálkodási forma három alapvető szektort foglal magában: a hagyományos piaci szektort, az állami-közösségi szektort és a társadalmi önkormányzás szektorát (szövetkezetek, önkéntes gazdasági – termelői és fogyasztói – társaságok stb.). Mindenütt alapvető fontosságú a helyi sajátosságok figyelembevétele. A munkahelyek elfoglalása nem politikai forradalom. Vége a politikai forradalmak időszakának! A társadalmi forradalom korszaka köszönt ránk! Ennek alternatívája az értelmetlen háborúskodás, a népek egymás ellen uszítása, a tőkés elnyomás és az elnyomó rendszerek elvtelen kiszolgálása. Gondolkozzatok, szervezkedjétek! Lehetséges egy – a tőke és az állam „gyámkodása” nélküli – jobb világ! Valahogyan így beszélne ma Lenin...